

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Directie Bestuur,
Democratie en Financiën**
Afdeling Bestuurlijke
Inrichting en Democratie

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Kenmerk
2016-0000180779

Uw kenmerk
2016Z015895

Datum 31 maart 2016
Betreft Beantwoording Kamervragen

Hierbij bied ik u de antwoorden aan op de schriftelijke vragen van de leden Van Klaveren en Bontes (beiden Groep Bontes/Van Klaveren) over het verminderde aantal verkiezingsborden voor het referendum (ingezonden 22 maart 2016).

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R.H.A. Plasterk

2016Z0158950

Datum
31 maart 2016

Kenmerk
2016-0000180779

Antwoorden op de schriftelijke vragen van de leden Van Klaveren en Bontes (beiden Groep Bontes/Van Klaveren) over het verminderde aantal verkiezingsborden voor het referendum (ingezonden 22 maart 2016)

Vraag 1

Is het waar dat er op 20 januari 2016 een zogenaamde circulaire van uw ministerie is uitgegaan aan alle gemeenten, waarin wordt gesteld dat "verkiezingsborden zijn bedoeld als middel voor politieke partijen om hun deelname aan de kiezer onder de aandacht te brengen en dit bij een referendum niet aan de orde is"?

Antwoord vraag 1

De letterlijke tekst van bedoelde alinea uit de door mij op 20 januari 2016 aan alle gemeenten verzonden circulaire luidt: "Het is niet nodig om verkiezingsborden te plaatsen. Hoewel geen wettelijke verplichting, zijn verkiezingsborden bij *verkiezingen* wel wenselijk, omdat de borden voor politieke partijen een belangrijk middel zijn om hun deelname onder de aandacht van kiezers te brengen. Bij *referenda* speelt dat niet: daar is immers geen sprake van partijen en kandidaten die verkiesbaar zijn."

Vraag 2

Hoe verhoudt de inhoud van genoemde circulaire zich tot de evaluatie van het referendum van 2005, waar in paragraaf 6.1 staat dat het ministerie van BZK sinds 2002 een opkomstcampagne voert bij alle reguliere verkiezingen waaronder ook het referendum betreffende de Europese Grondwet? 1)

1)

https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j4nvgs5kjg27kof_j9vvij5epmj1ey0/vi3ao703ymzy/f=/blg6043.pdf

Vraag 3

Kunt u aangeven waarom in de reeds aangehaalde evaluatie ook staat dat er destijds extra inzet was van middelen - onder andere A2-posters op verkiezingsborden - terwijl de overheid bij het aanstaande referendum gemeenten impliciet oproept geen verkiezingsborden te plaatsen, en daarmee het plakken van posters en daarmee het informeren van de kiezer en het vergroten van de opkomst, niet bevordert ?

Vraag 4

Bent u bereid om gemeenten - in lijn met de opkomstcampagne sinds 2002 - alsnog op te roepen, net als ten tijde van het referendum over de Europese Grondwet, extra middelen in te zetten zodat er o.a. in elke gemeente verkiezingsborden staan die beplakt kunnen worden met A2-posters? Graag een toelichting op uw antwoord.

Datum

31 maart 2016

Kenmerk

2016-0000180779

Antwoord vragen 2, 3 en 4

Voorafgaand aan het referendum over de Europese Grondwet in 2005 heeft de Tweede Kamer het kabinet gevraagd om meer activiteiten te ontplooiën om het belang van de Europese Grondwet duidelijk te maken aan zoveel mogelijk mensen op een toegankelijke manier¹. Naar aanleiding daarvan is er extra inzet van middelen geweest, zoals is vermeld in de evaluatie van het referendum, waarnaar de vragenstellers verwijzen. Het ministerie van BZK heeft toen onder meer posters aan gemeenten verspreid om te bevestigen op verkiezingsborden. Destijds was het gebruikelijk om voorlichtingsmateriaal fysiek te verspreiden. Inmiddels wordt dit materiaal via een digitale toolkit aan gemeenten beschikbaar gesteld.

Voor het aanstaande referendum informeert mijn ministerie de kiezers via abri-posters, advertenties in kranten en banners op websites. Ik heb uw Kamer hierover bij brief van 17 november 2015 geïnformeerd². Ik wijs er ook op dat de Referendumcommissie ingevolge de Wet raadgevend referendum subsidies verstrekt aan maatschappelijke initiatieven die zich ten doel stellen het publieke debat over de aan het referendum onderworpen wet te bevorderen. Zij had hiervoor €2 miljoen beschikbaar.

Het kabinet zet geen extra middelen in om gemeenten ertoe te bewegen verkiezingsborden te plaatsen. Dat neemt niet weg dat het gemeenten vrij staat om desgewenst wel borden te plaatsen. Sommige gemeenten doen dat ook. De posters waarmee de borden kunnen worden beplakt, zijn voor alle gemeenten te downloaden in voormelde digitale toolkit.

---

¹ Zie Kamerstukken II, 2004-2005, 29 993, nr. 11

² Kamerstukken II, 2015-2016, 34 270, nr. 4